

Uwagi na temat poradnika dla nauczycieli pt. *Kaszuby przez wieki* (cz. 11)

18. Temat: Kulturkampf.

We Wprowadzeniu można przeczytać m.in. takie zdania: *Zaostrzyły się także represje w oświacie – w 1887 roku usunięto ze szkół nauczanie języka polskiego. Mowy ojczystej można było używać jedynie w trakcie religii. Czy Autorzy sugerują, że mową ojczystą Kaszubów był (jest) język polski?!* Także w innych częściach tego tematu mamy do czynienia z podobnymi sformułowaniami.

Cele lekcji

W *Celach lekcji* znalazło się następujące sformułowanie: *Uczeń opowiada o germanizacji przeprowadzanej przez władze zaboru pruskiego w ramach kulturkampfu: wymienia regulacje prawne ograniczające obecność języka polskiego w przestrzeni publicznej oraz inne formy represji zastosowane przeciwko Kaszubom.* Mamy tutaj do czynienia z uproszczeniem sytuacji i niejako postawieniem znaku równości między Kaszubami a językiem polskim. Musimy jednak pamiętać, że język polski nie był językiem ojczystym Kaszubów!

Wśród celów wymieniono następujący: *Uczeń wymienia polskie organizacje społeczne przeciwdziałające germanizacji Kaszubów.* Niestety, w tym temacie, jak i w całej książce, zabrakło słowa *polonizacja*. Należy bowiem pamiętać, że walka z germanizacją często łączyła się z polonizacją Kaszubów.

Przebieg lekcji

Uczniowie w trakcie lekcji mają odpowiadać na pytania problemowe postawione przez nauczyciela. Wśród nich znalazło się takie: *Co spowodowało, że Kaszubi nie stracili poczucia przynależności do narodu polskiego w trudnych czasach zaborów?*

Niestety, Autorzy formułując w ten sposób pytanie, sugerują młodym ludziom (i to w tym okresie ich rozwoju, w którym kształtuje się ich tożsamość narodowa), że Kaszubów cechowała wręcz **odwieczna polskość**. Warto w tym miejscu zacytować słowa prof. Gerarda Labudy dotyczące tożsamości narodowej Kaszubów w XIX stuleciu: *Jest rzeczą zastanawiającą, że większość świadectw o świadomości narodowej Kaszubów*

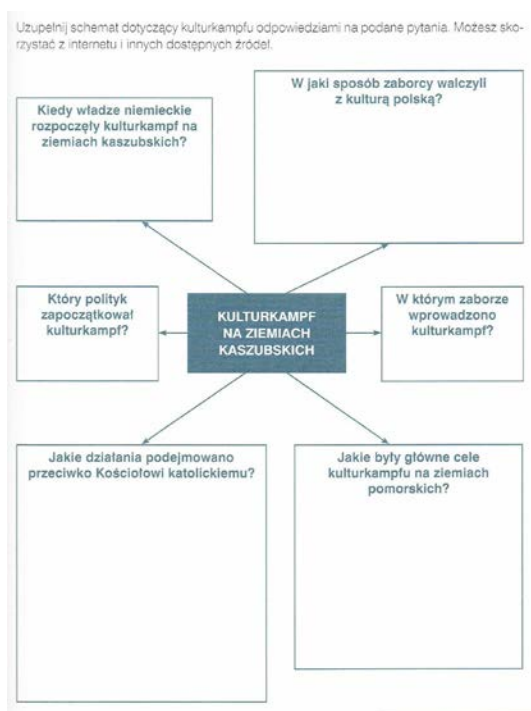
pochodzących z II połowy XIX w. zarzuca im albo: daleko posuniętą zależność od kultury niemieckiej, albo całkowity chłód i obojętność w sprawach narodowych (zob.: „Sprawa kaszubska” w perspektywie historii, „Pomorze Gdańskie”, nr 18 „Kaszuby”, Wrocław 1988, s. 240). Podobnie postrzegał tę kwestię prof. Józef Borzyszkowski: *Ogół Kaszubów tworzył w połowie XIX wieku społeczność narodo nieokreśloną* (zob.: *Istota ruchu kaszubskiego i jego przemiany od połowy XIX wieku po współczesność*, Gdańsk 1982, s. 12).

Musimy też pamiętać, że Kaszubi mieszkali nie tylko na terenach należących do Rzeczypospolitej i zajętych w drugiej połowie XVIII w. przez Prusy. Akurat w ciągu XIX stulecia dobiegał końca (z małymi wyjątkami) proces germanizacji Kaszubów na obszarze dawnego państwa Gryfitów!

Karta pracy: Kulturkampf.

Zadanie 1

Poniżej przedstawiam skan schematu przedstawionego w tym zadaniu.

Niezbyt zrozumiały jest jeden element prezentowanego w tym zadaniu schematu. **Skoro temat dotyczy kulturkampfu na ziemiach kaszubskich to niezrozumiałe jest pytanie: W którym zaborze wprowadzono kulturkampf?** Kulturkampf objął bowiem całe Prusy, całe państwo niemieckie. Część ziem kaszubskich, która od drugiej połowy XV w. wchodziła w skład Rzeczypospolitej, trzy stulecia później znalazła się w granicach państwa

pruskiego. W polskiej historiografii jest to określane mianem rozbiorów (inne ziemie należące wówczas do Rzeczypospolitej Obojga Narodów znalazły się, obok Prus, także w granicach Rosji i Austrii). **Musimy jednak pamiętać, że druga część ziem kaszubskich, to jest dziedzictwo Gryfitów, już wcześniej weszła w obręb państwa pruskiego.** To zaś z polskiego punktu widzenia, który to reprezentują Autorzy *Poradnika*, trudno byłoby nazwać *rozbiorem*. Patrząc zaś od strony kaszubskiej, należy zauważyć, że sami Gryfici uczynili Hohenzollernów swoimi następcami, więc słowo *rozbiór* też nie jest na miejscu (chyba, że uwzględni się działania Szwecji, ale przejęcie przez ten kraj części Pomorza Zachodniego zostało usankcjonowane postanowieniami pokoju westfalskiego w 1648 r.).

Zadanie 2

Zaprezentowany tekst w żaden sposób nie odnosi się do Kaszubów. Także pytania nie nawiązują do tematyki kaszubskiej.

Zadanie 3

Ciekawa jest definicja germanizacji zastosowana przez Autorów, którą pozwolę sobie przytoczyć:

Germanizacja – polityka władz niemieckich prowadzona w XIX i na początku XX wieku, mająca na celu zniszczenie poczucia przynależności narodowej Polaków mieszkających na terenie zaboru pruskiego. Działania germanizacyjne obejmowały między innymi zwalczanie języka polskiego i kaszubszczyzny.

Otóż, **nie można obejmować tym pojęciem działań skierowanych jedynie wobec Polaków (czy Kaszubów).** Taką samą politykę władze niemieckie prowadziły wobec innych społeczności, np. w stosunku do Łużyczan. **W ogóle zadziwia w tej definicji obecność Polaków, skoro tematem książki jest historia Kaszubów.** No i w przypadku Kaszubów germanizacja rozpoczęła się wcześniej niż w XIX w.

Szkoda, że Autorzy nie wyjaśnili, na czym miało polegać zwalczanie kaszubszczyzny w Prusach Zachodnich (bo wyłącznie do tego obszaru zdają się odnosić Autorzy) przez władze niemieckie. Należy pamiętać bowiem, że ani w szkole, ani w urzędach, ani w Kościele kaszubski nie był wcześniej (tj. w czasach przynależności do Rzeczypospolitej) obecny. Przy okazji należy zauważyć, że **Niemcy jako pierwsi uwzględnili w spisach powszechnych język kaszubski, a Polacy poszli w ich ślady dopiero ponad wiek później!**